

Tarixi təcrübə hər bir xalqın siyasi taleyində dönüş nöqtələri hesab olunan müstəsna hadisələrin, mühüm - kritik və taleyüklü məqamların, onların olduğunu təsdiqləyir. Azərbaycan xalqı da bu baxımdan istisna deyil.

Müstəqillik dövrünün siyasi təqvimini bu reallığı əks etdirir. 31 ilə yaxın müddət özündə bütöv siyasi orqanizm olan dövləti müdrikləşdirən çox mühüm tarixi təcrübələri, taleyüklü hadisə və prosesləri ehtiva edir. Bu dövrdə Cənubi Qafqazın lider dövlətinə çevrilməkdən tutmuş nüfuzlu beynəlxalq təşkilatlara sədrlik etməyə, Avrasiyanın yeni enerji və nəqliyyat xəritəsini yaratmaqdan başlamış inkişafın milli modelini formalaşdırmağa qədər çox sayda mühüm uğurlara imza atılıb. Nəinki müstəqillik, hətta çoxəsrlik tariximizin zirvə nöqtəsi işğal altında olan torpaqların azad, ərazi bütövlüyünün və tarixi ədalətin isə bərpa olunmasıdır.

Təbii ki, bütün bu nailiyyətlər asanlıqla əldə olunmayıb, yaxud olduqca müəkkəb şərtlərə və şəraitə rəğmən, qazanıb. Elə içində olduğumuz iyun ayı

nəinki müstəqillik, hətta dövlətçilik tariximizin dönüş nöqtəsi sayılan önəmli hadisələrə şahidlik edib. Səhbat xalqımızın milli qürur və ləyaqətini, dövlət qurmaq və yaşatmaq qabiliyyətini, milli ruhunu özünə qaytaran Böyük Qayıdışdan. Qurtuluşdan gedir. Bu, tənəzzül və böhran şəraitində, müstəqilliyi itirmək təhlükəsinin, iflasın astanasında olan Azərbaycan xalqının xilas - 1993-cü ilin iyun ayında Heydər Əliyevin Qayıdışı sayəsində dövlətimizin Qurtuluşudur.

1992-1993-cü illərin mənzərəsi aydın, reallıqlar bəllidir. Həmin vaxt ölkədə AXC-Müsavat cütüylü idarəetmə sükanının arxasında olsa da, Azərbaycan idarəolunmaz vəziyyətdə idi. Bu situasiya ölkəni siyasi, ideoloji, ictimai, iqtisadi baxımdan iflic vəziyyətinə salmışdı. Respublikanı idarə etmək, hakimiyyət səlahiyyətlərini yerinə yetirmək üçün məsuliyyət daşıyan şəxslər həm hazırlıqlı, həm də yerində deyildilər. Ölkədə kaos və anarxiya, hakimiyyətdaxili çəkişmələr pik həddə çatmışdı. Ayrı-ayrı qruplar "mərkəzi hakimiyyət"ə tabe olmaq istəmirdi. Özbaşınalıq, özfəaliyyət gündəlik ictimai-siyasi həyat tərzinə çevrilmişdi. Belə bir şəraitdə, hakimiyyət böhranının, qruplararası çəkişmənin ən yüksək həddə çatdığı vaxtda - 1993-cü il iyunun 4-də Gəncədə sabiq korpus komandiri və AXC-Müsavat hakimiyyətinin Qarabağ üzrə xüsusi nümayəndəsi Sürət Hüseynovun rəhbərlik etdiyi 709-cu briqadanın ləğvi ilə bağlı qərar imzalandı. Qərara tabe olmayan Sürət Hüseynov tabeliyindəki qoşun hissəsinin Bakıya doğru istiqamət götürməsi əmrini verdi. 1993-cü il 4 iyun tarixində Gəncədə Sürət Hüseynovun başçılıq etdiyi qrupla hökumət qüvvələri arasında toqquşma baş verdi. Bu, hakimiyyət daxilində iki fərqli qrupun toqquşması idi. Və Azərbaycan vətəndaş müharibəsinə sürüklənirdi.

Tarixi-siyasi məsuliyyəti öz üzərinə götürərək Azərbaycanı xilas edəcək, tənəzzüldən qurtararaq tərəqqi yoluna çıxaracaq lider - şəxsiyyət, inam və etimad ünvanı lazım idi. Bu isə zəngin dövlətçilik təcrübəsinə malik müdrik dövlət xadimi, vətənpərvər şəxsiyyət Heydər Əliyev idi.

Sözgedən hadisələrin ertəsi günü - iyunun 5-də Heydər Əliyevin sədri olduğu Naxçıvan Ali Məclisi bəyanat verdi: "Öziz həmvətənlərimiz! Baş vermiş hadisə Azərbaycanın hər yerində oldu-

ğu kimi, Naxçıvanda da qəzəb və hiddətə qarşılansın. Biz bunu müstəqil dövlətçiliyimizə edilən qəsd, yenidən titrək addımlarını atan Azərbaycan dövlətinə arxadan vurulan zərbə hesab edirik. Azərbaycan Respublikasının bir hissəsinin düşmən tapdağında olduğu, dünyanın müdərəqqi dövlətlərinin Azərbaycana diqqətinin artdığı bir dövrdə cinayətəkar ünsürlərin törətdiyi qarşısız qırğınları təcavüzkar Ermənistanın dəyirmanına su

yenidən heç bir dövlətin tərkibinə daxil olmayacaq, heç bir başqa dövlətin əsarəti altına düşməyəcək", - deyər inamla və qətiyyətlə bildirmişdi. 24 iyun 1993-cü il tarixində isə parlamentin qərarı ilə Ali Sovetin Sədri Heydər Əliyev prezident səlahiyyətlərini icra etməyə başladı. Bu, növbəti mühüm qərar - həlledici məqam idi.

Heç şübhəsiz, Azərbaycanın müasir dövlətçilik tarixində Milli Qurtuluş Gü-

çü. qiq desək, 1994-cü il oktyabrın 4-də xalqın iradəsinə, milli maraqlara zidd olaraq dövlət çevrilişinə cəhd göstərildi. Vətənpərvər şəxsiyyət, təcrübəli dövlət xadimi Heydər Əliyev çox müdrik bir addım atdı, oktyabrın 4-də televiziya ilə birbaşa xalqa müraciət edərək vətəndaşları Azərbaycan dövlətçiliyini və milli suverenliyini qorumaq naminə Prezident sarayının qarşısına çağırıldı. Qısa müddətdə on minlərlə insan öz Liderinin ətrafı-

Qayıdışdan Qurtuluşa... Qurtuluşdan Böyük Qayıdışa! 29 il əvvəl bu gün - Naxçıvandan Bakıya... Bu gün - Zəfər yolu ilə Şuşaya, Qarabağa!

tökmək kimi qiymətləndiririk... Belə bir ağır şəraitdə biz, Naxçıvan Muxtar Respublikası xalq deputatları, seçicilərimizin fikirlərini ifadə edərək Azərbaycan dövlətçiliyini qorumaq məqsədilə xalqı birliyə çağırıraq!"

Azərbaycan xalqı çıxış yolunu müdrik dövlət xadimi Heydər Əliyevin ölkə rəhbərliyinə qaytarmasında görürdü. 1993-cü il iyunun 9-da Heydər Əliyev xalqın təkidli tələbi ilə Bakıya QAYITDI, ölkənin kaos, vətəndaş qarşıdurması, dövlət müstəqilliyinin itirilməsi təhlükəsindən xilas edilməsi missiyasını öz üzərinə götürdü. İyunun 13-də Heydər Əliyev vəziyyətlə yerində tanış olmaq üçün Gəncə şəhərinə gəldi. Bundan sonra parlamentin növbəti iclasında Gəncə hadisələri barədə öz qəti sözlərini dedi. Sonuncu dəfə 1991-ci ilin 29-30 avqust tarixlərində respublika Ali Sovetinin sessiyasında çıxış edən Heydər Əliyev təxminən 22 ay sonra yenidən Azərbaycan parlamentinin tribunasından xalqımıza sözləndi. Tarixin daha bir mühüm anında - taleyüklü məqamında!

İyunun 15-də Heydər Əliyev Azərbaycan Respublikası Ali Sovetinin Sədri seçildi. Bu, xalqın, dövlətin və dövlətçiliyin Milli Qurtuluş Günü idi. Həmin gün parlamentin iclasında çıxış edən Heydər Əliyev "Azərbaycan Respublikasının bugünkü ağır, müəkkəb və gərgin vəziyyətini tam məsuliyyətlə dərk edirəm. Bu vəziyyəti öz üzərimə götürərək öz məsuliyyətim anlayıram və bunların hamısını rəhbər tutaraq əlimdən gələni edəcəyəm. Ali Sovetin sədri kimi Azərbaycan xalqının tarixi nailiyyəti olan Azərbaycan Respublikasının dövlət müstəqilliyini qorumağı, möhkəmləndirməyi, inkişaf etdirməyi özüm üçün əsas vəzifələrdən biri hesab edirəm. Azərbaycan Respublikasının dövlət müstəqilliyi 1918-ci ildə yaranmış ilk Azərbaycan Demokratik Respublikasının ənənələri əsasında, müasir tələblərlə, dünyada gedən proseslərlə bağlı olaraq təmin olunmalıdır. Bu sahədə mən daim çalışacağam və heç kəsin şübhəsi olmasın ki, ömrümün bundan sonrakı hissəsini, harada olursa olsun yalnız və yalnız Azərbaycan Respublikasının müstəqil dövlət kimi inkişaf etməsinə həsr edəcəyəm. Bununla əlaqədar olaraq bildirmək istəyirəm ki, mənim fikrimcə, Azərbaycan Respublikası, bundan sonra onun başına nə gəlsə-gəlsin, müstəqilliyini itirməyəcək,

nünün müstəsna yeri və rolu var. Bu, ilk növbədə, xalq-lider birliyi nəticəsində Azərbaycan dövlətinin müstəqilliyini itirmək, dünyanın geosiyasi xəritəsindən silinmək təhlükəsindən, tənəzzüldən və böhrandan xilas olaraq tərəqqi və yüksəliş, rifah və intibah dövrünə qədəm qoymasıdır. Ümummilliyet lider Heydər Əliyevin adı ilə bağlı olan Qurtuluş məfkürəsi, eyni zamanda, Azərbaycan xalqının xilaskarlıq salnaməsidir. Həmin dövrə nəzər salan Prezident İlham Əliyev bildirdi ki, Azərbaycan xalqı bir daha öz müdrikliyini göstərərək Ulu Öndərə üz tutdu, ona müraciət etdi və onu hakimiyyətə dəvət etdi: "Hətta o vaxt Azərbaycanın rəhbərliyində yüksək vəzifələr tutan və vaxtilə Heydər Əliyevə qarşı təxribatlar törətməyə cəhd edən, Naxçıvana desant göndərmək istəyən antimilliyet qüvvələr də öz canlarından qorxaraq Heydər Əliyevi dəvət etmişdilər. Çünki onların öz taleyi artıq təhlükə altında idi. Mən o günləri yaxşı xatırlayıram. Naxçıvanlılar Heydər Əliyevi buraxmırdılar, qoymurdular ki, getsin. Ancaq Vətəni, Azərbaycan xalqını seven dövlət adamı kimi onun demək olar ki, seçimi yox idi. O, Bakıya gəldi və o vaxt Bakıda gedən proseslər hamımızın yaxşı xatirindədir. Vətəndaş müharibəsinin dayandırılması birinci məsələ idi. Ona nail oldu. Ondan sonra - Azərbaycanda müəyyən dərəcədə sabitlik yaranandan sonra böyük islahatlara başladı. Demək olar ki, 1993-cü il müasir tariximizdə həlledici dönüş nöqtəsidir. Tam qətiyyətlə deyər bilərəm ki, əgər 1993-cü ildə Heydər Əliyev xalqın tələbi ilə hakimiyyətə gəlməseydi, bugünkü Azərbaycanın mövcudluğu həttə şübhə altına düşər bilərdi".

1993-cü il oktyabr ayının 3-də keçirilən prezident seçkilərinin nəticələrinə müvafiq olaraq xalqın böyük etimadı əsasında Azərbaycan Prezidenti seçilən Heydər Əliyev qısa zamanda ölkədə sabitliyin, milli həmrəyliyin və inkişafın təmin edilməsi, Azərbaycanın beynəlxalq arenada layiqli yer tutması üçün ardıcıl, məqsədyönlü işlər həyata keçirməyə başladı. Xüsusilə də, 1994-cü ildə "Əsrin müqaviləsi"nin imzalanması həm sosial-iqtisadi inkişafın, həm də dünya iqtisadiyyatına inteqrasiyanın təmini baxımından mühüm əhəmiyyətə malik idi. Azərbaycan qarşıya qoyduğu strateji hədəflərə doğru irəliləyirdi. Amma ölkə daxilində kaos yaratmaq, beynəlxalq aləmdə Azərbaycanı etimadsızlaşdırmaq üçün növbəti həmlələr edildi. Daha də-

na toplaşaraq güclü və qətiyyətli dəstək ifadə etdi. Bu, xalq-iqtidar birliyinin, milli həmrəyliyin əyani ifadəsi - bariz sübutu idi. Azərbaycan xalqı bir daha Heydər Əliyevə inam və dəstəyini, dövlətə, dövlətçiliyə sədaqətini nümayiş etdirdi. Beləliklə, xalq-Lider birliyi Azərbaycanın tərəqqiyə və Zəfərə aparan yolunun qarşısını almaq istəyənlərin növbəti mənfur niyyətlərini puç etdi. Ulu Öndər sonrakı vaxtlarda da sabitlik və təhlükəsizliyin qorunmasına, inkişafın təmin olunmasına nail olmaqla güclü və fırvan Azərbaycan məqsədini gerçəkləşdirdi.

Ulu Öndərin Azərbaycana rəhbərlik etdiyi 1993-2003-cü illər ölkəmizdə sabitlik və inkişaf dövrü kimi tarixə düşüb. Ümumiləşdirsək, qeyd edə bilərik ki, Ümummilliyet Lider xalqımıza üç böyük miras qoyub:

- Dövlət müstəqilliyi: 1991-ci ildən adı formal müstəqil dövlətlər sırasında yer alan Azərbaycan milli suverenliyini - əsl müstəqilliyini məhz Heydər Əliyevin ölkəmizə rəhbərlik etməsindən sonra əldə etdi. Azərbaycan dövləti öz resurslarının sahibinə çevrildi, respublikamız beynəlxalq münasibətlər sistemində öz milli-strateji maraqları əsasında təmsil olunmağa başladı. Azərbaycan adı müstəqil siyasət yürüdən dövlətlər sırasında layiqli yerini tutdu. Beləliklə, Azərbaycan xalqının çoxəsrlik dövlətçilik tarixinin müstəqillik zirvəsi məhz Heydər Əliyevin adı ilə bağlıdır. Müstəqillik bir dövlətin mədəni-siyasi ömrünü əks etdirən anlayışdır. Azərbaycanın dövlət müstəqilliyinin bərpası 31 ilə yaxın zaman müddətini əhatə etsə də, qət edilən zəngin və şərəfli yola, qazanılan tarixi nailiyyətlərə nəzər saldıqda belə bir qənaətə gəlmək olur: Azərbaycan zaman etibarilə gənc, mahiyyət və keyfiyyətə kamilliyə, müdrikliyə çatmış müstəqil dövlətdir. Bu, Heydər Əliyev ideyalarının reallaşdırılması sayəsində mümkün olub;

- Zəngin mədəni-siyasi irs, yaxud Heydər Əliyev ideyaları: Heydər Əliyevin zəngin dövlətçilik irsi, heç şübhəsiz, milli sərəvət və müdərəqqi dəyəridir. Heydər Əliyev ideyaları həm XX, həm də XXI əsrdə Azərbaycan dövlətçiliyinin mədəni-siyasi əsaslarını təşkil edən dəyərlər sistemidir;

- Siyasi varislik: Ümummilliyet Lider dövlətçilik tariximizdə siyasi varislik erası və ənənələrini yaratmaqda davamlı inkişafı, dayanıqlı sabitliyi təmin etmiş

oldu. 31 dekabr 2003-cü il tarixində keçirilmiş andıçmə mərasimində Azərbaycan xalqına rifah, inkişaf, intibah və tərəqqi ilə bağlı söz verən cənab İlham Əliyev xalqımıza vədlərini, ata vəsiyyətini yerinə yetirdi. O, inkişafın milli modelini yaratdı, daha güclü Azərbaycan quruculuğuna müvəffəq oldu.

Bu gün Ulu Öndərin ruhu şad, xalqımızın alını açıqdır. Çünki Azərbaycan tərəqqi yolunda, Zəfər marşındadır. Heydər Əliyev yolunun müzəffər davamçısı, müdrik dövlət xadimi İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə Azərbaycan tarixi nailiyyətlə - möhtəşəm Qələbəyə imza atdı! İlham Əliyev Azərbaycan xalqının haqq savaşını bütün cəbhələrdə - siyasət, dövlət quruculuğu, diplomatiya, informasiya-təbliğat və hərbi meydanında uğurla apardı, hədəfə nail oldu. Milli Qurtuluş Günündə - 15 iyun 2021-ci ildə imzalanmış Şuşa Bəyannaməsində gedən yol da Qarabağın işğaldan azad edilməsindən, Zəfər təqvimindən keçir.

Bu gün qürurlu və müzəffər xalqın nümayəndələri, qüdrətli və məğrur dövlətin vətəndaşları kimi azadlıqdan abadlığa aparan yolda addımlayıraq. Artıq işğaldan azad edilmiş ərazilərdə qururuq, yaradıraq, yaşadıraq. Başqa sözlə, tarixi Qələbə ovqatında Zəfər yürüşü davam edir - Böyük Qayıdış start verilib.

Müstəqillik və bütövlükdə dövlətçilik tariximiz iki tarixi Qayıdışla əlamətdardır:

- 1993-cü ilin iyun ayında Heydər Əliyevin Qayıdışı - Azərbaycanın xilas və tərəqqi yoluna çıxması;

- Müzəffər Ali Baş Komandan rəhbərliyi ilə qazanılmış möhtəşəm Qələbə - tarixi Zəfər nəticəsində işğaldan azad edilmiş ərazilərə - hərbi-siyasi əsarətdən xilas edilmiş yurd-yerlərimizə Böyük Qayıdış.

Heydər Əliyev 1993-cü ildə Naxçıvandan Bakıya QAYIDARAQ Azərbaycanın Qurtuluşunu təmin etdi. İlham Əliyev isə QAYIDIŞDAN başlanan - Qurtuluş sayəsində təməli qoyulan Zəfər yolu ilə Azərbaycanı Şuşa zirvəsinə, Qarabağ məqamına yüksəltdi - xalqımızın Böyük QAYIDIŞ arzusunu reallaşdırdı!